

Knols Karolien, 'John Körmeling: Ik ben allesbehalve een ontregelaar - De architect en kunstenaar over zijn werk en nieuwst project: een volkomen rechte weg'. www.volkskrant.nl, 7 October 2017.

John Körmeling: 'Ik ben allesbehalve een ontregelaar'

De architect en kunstenaar over zijn werk en nieuwste project: een volkomen rechte weg

Architect en kunstenaar John Körmeling is er eentje van de eigenzinnige soort; zijn plannen blijken nogal eens 'politiek niet haalbaar.' Maar dit plan wordt wél uitgevoerd: een volkomen rechte weg in Groningen die de kromming van de aarde negeert.

Karolien Knols 7 oktober 2017, 4:30

John Körmeling in het gebied in Groningen waar zijn volledig vlakke weg wordt aangelegd. 'Je merkt er straks eigenlijk geen hol van.' Beeld Jeroen Hofman

Helemaal aan de rand van het land, op een dijk die begint aan kustweg 1 in het Groningse dorp Vierhuizen, staat John Körmeling wijdbeens tussen de schapen. Schiermonnikoog aan de overkant van het water, landbouwgrond zo ver je kunt kijken. Hollands dan Hollands landschap, op een dag dat de wind de wolken door de lucht jaagt. Hier, op deze plek, komt de eerste rechte weg van de wereld. 6 kilometer lang, 1,5 meter breed. Een kunstproject tussen de aardappelvelden. een rechte weg, denkt u nu - alsof er daar niet genoeg van zijn. Maar dan heeft u buiten de kromming van de aarde gerekend. John Körmeling niet. Die sloeg aan het tellen: een rechte weg, beter: een vlakke weg, loopt doordat de aarde rond is na een kilometer al op tot een hoogte van een stoeprand, na 3 kilometer tot 70 centimeter, de hoogte van een tafel.

Dat gaat hij corrigeren.

Hij zet een paar passen, wijst naar zijn middel. Hier begint de weg, op deze hoogte. teruglopend naar 0 centimeter over 3 kilometer, en dan langzaam weer omhoog naar 70.

Wat merk je daarvan, als je straks de weg af wandelt?

'Eigenlijk geen hol', zegt Körmeling, en hij begint te grinniken. 'Het is alleen dat je het weet.'

John Körmeling (66) is architect en kunstenaar, een van de eigenzinnigsten die er in Nederland rondlopen. Hij bedacht een draaiende doorzonwoning op de Hasseltrotonde in Tilburg; als je als automobilist stilstaat, word je ingehaald door het huis. Zijn fietsenstalling in Scheveningen kreeg op het dak de woorden fiets, spaak, vriend en verse lucht, ook voor uw banden. Opnieuw voor Tilburg ontwierp hij een brug met een gebouw als contragewicht. En in 2010 kwamen er 8 miljoen bezoekers af op zijn Happy Street, het Nederlands paviljoen op de Wereldtentoonstelling in Shanghai, zijn magnum opus: een achtbaan hoog in de lucht, een weg eigenlijk met daaraan op schaal de architectonische trots van Nederland: de Van Nelle Fabriek in Rotterdam, De Cineac in Amsterdam, het Rietveld-Schröderhuis in Utrecht.

Ophaalbrug met Bed and Breakfast als contragewicht, Tilvurg (2013). Beeld Peter Cox

Ophaalbrug met Bed and Breakfast als contragewicht, Tilvurg (2013). Beeld Peter Cox

Happy Street in Shanghai. [Boris Peter Cox](#)

Op zijn verzoek hadden we een paar uur eerder afgesproken in het Eemshotel in Delfzijl. Een gebouw naar zijn hart: buiten de dijk, een rechte doos op hoge betonnen poten in de zee, ramen aan alle kanten.

Dat we in Groningen zijn, komt niet alleen omdat in deze provincie zijn nieuwste project zal worden gebouwd. Körmeling wil ook even op zo groot mogelijke afstand van zijn woonplaats Eindhoven zijn. Op de plek naast zijn huis aan het Eindhovens Kanaal heeft de gemeente toestemming gegeven te bouwen in een stukje Ecologische Hoofd Structuur die natuurgebieden met elkaar verbindt. Doodziek wordt hij ervan.

Wat vinden de boeren hier van uw rechte weg?

'Ze zeiden: dus hier is wel geld voor, maar voor onze wegen die vol zitten met kuilen, niet. Dat nemen ze mij niet kwalijk, ze vinden het een prachtig plan. Ze vinden het ook leuk dat iemand die niet van hier is zo enthousiast is over hun streek. Boeren zijn praktisch. Tijdens de laatste vergadering die we samen hadden, zeiden ze: 'Als straks de toeristen komen en ze hun lege blikjes in het gras gooien, dan komen die straks tussen onze maaimachines en dan zitten wij met schapen met inwendige bloedingen.'

Hoe kwam u eigenlijk op het idee voor deze weg?

'Dat rechte heeft er altijd in gezeten. In 1985 deed ik mee aan een ontwerpwedstrijd voor een pier in Zeeland. Mijn Zeelandpier, van Hoogerheide in West-Brabant naar Vlissingen, 40 kilometer lang, bereikte aan het eindpunt, ook door de kromming van de aarde, een hoogte van 159 meter. Mijn ontwerp ging over het laatste stuk, waar je met een liftje omhoog kon en kon terugkijken naar het begin. Tijdens zon- en feestdagen, als de pier gesloten was - de Zeeuwen zijn nogal gereformeerd - zouden er twee laserstralen op twee grote spiegels schijnen en die zouden dan, paf, paf, tsjok, de hele pier zichtbaar maken. Een jaar later tekende ik een schets voor de Hollandweg: een streep, helemaal recht, en aan het eind een huis. Toen stichting Welcome Stranger me vorig jaar vroeg voor een project in dit vlakke land, dacht ik: eindelijk, nu gaan we het maken.'

Hij rommelt in zijn tas, legt drie losgeknipte cornflakes-dozen op tafel. Op de achterkanten staan wiskundige formules, getallen, cirkels en bogen. Dat zijn rechte weg er komt is één ding. Maar hier is hij echt opgewonden over:

'Ik heb de methode gevonden waarmee je, als je op een plat vlak staat, de omtrek van de aarde kunt berekenen.'

Kunstwerk in Diepenveen (1992), momenteel in restauratie. Beeld Peter Cox

Bild Jeroen Huijzen

Dat kun je ook googelen.

'Natuurlijk. Maar ik vind het leuk om het zelf te berekenen. Hier, als dit de bol is waarop je staat. En dit is je ooghoogte. Dan kijk je op een bepaalde afstand tot de horizon. De omtrek van de horizon, dat is dit. Gewoon een formule van de middelbare school. Oppervlak is dat: een straal in het kwadraat keer pi.'

Nu bent u me kwijt.

Onverstoord brengt hij de maatvoering van Stonehenge, de piramide van Cheops, de koninklijke el, Napoleon en de uitvinding van de meter met elkaar in verband. Hij is een getallenfreak, zegt Körmeling. 'Mijn vrouw en dochter, allebei beeldhouwer, luisteren al niet meer naar me als ik hierover begin.'

Maar meten en tellen, daar gaat het in zijn werk om. Hij bedacht De Kloppende Kalender, de eerste die niet begint op 1 januari, maar op 21 juni 1969, de eerste stap op de maan. Hij bedacht ook een nieuw toonstelsel, gebaseerd op wortelreeksen uit de wiskunde. 'Daar heb ik een klavecimbel voor laten bouwen, met twee klavieren boven elkaar. Iedereen die er op speelt wordt er gek van, maar Bach zou het helemaal geweldig vinden.'

John Körmeling ging als 18-jarige naar de Technische Universiteit in Eindhoven om bouwkunde te studeren. Hij was het type eeuwige student in een tijd dat dat nog kon. Twee jaar studeren, even stoppen, de wereld rond, een tijdje dj geweest. Meubels gemaakt, de kunstacademie geprobeerd. Toch weer terug naar bouwkunde omdat hij 'groot wilde werken', hij had al die jaren tussen de fabrieken gewoond, hij was idolaat van de constructivisten met hun stoere gebouwen van staal.

Na twaalf jaar had hij zijn diploma op zak, maar van bouwen kwam het niet meteen. Het was 1981 toen hij afstudeerde, en volop crisis. In de kunsten had hij meer kans. In Een goed boek is te zien hoe zijn ideeën in de jaren tachtig opborrelden: van een oprolbaar parkeerkleed als oplossing voor het parkeerprobleem tot sigaretten van het merk Verboden te roken, van een ontwerp voor de kortste en breedste snelweg op het Museumplein in Amsterdam tot die van een rechthoekige auto met een heteluchtmotor.

De gemeente Vlaardingen vroeg hem in 1988 voor een lichtontwerp op de bibliotheek, het gebouw van de PTT, en een nieuw te bouwen seniorenflat ontworpen door Rem Koolhaas en zijn bureau Office for Metropolitan Architecture (OMA). Verwijzend naar de negende creatie van het bureau bedacht Körmeling voor die flat een lichtinstallatie met de tekst 'DE NEGENDE VAN OMA'.

Toekomstige bewoners boos: 'De oudere vrouw die daar zou wonen en niet het geluk gekend had oma te worden, zou worden gekwetst.' Er kwam een rechtszaak van, de plaatselijke SP steunde de bewoners, het plan ging niet door. Het was de eerste keer dat Körmeling te maken kreeg met weerstand. 'In het museum, dacht ik toen, kan alles, maar steek je je kop buiten de deur, dan krijg je gedonder.'

Uitrolbaar parkeervak. Beeld Annaleen Louwes

Met welk gebouw is uw carrière als architect begonnen?

'Dat er echt iets gerealiseerd werd, was in 1992, in de buurt van Groningen. Een starthuisje voor de roeiwedstrijdenbaan. Het is een ding dat goed gezien moet worden, een soort billboard met een balkon waarop de starter staat met een vlag, en erachter een stalen huisje dat eraan hangt. Hing. Het is inmiddels een ruïne, want die roeibaan is weg. Ook zo'n subsidieproject. Toen de roeibaan klaar was, hij verving de bosbaan die niet breed genoeg was voor olympische wedstrijden, kwamen ze erachter: de wind kwam van de verkeerde kant. Dus toen werd de bosbaan alsnog verbreed en de nieuwe baan werd volgepompt met zand.'

Hij zal het tijdens het gesprek vaker zeggen: 'Ongelooflijk dom.' En ook: 'Als je iets niet begrijpt en het wordt toch gebouwd, is er meestal subsidie voor binnengekomen. Dat moet uitgegeven worden, anders krijg je de volgende keer niks meer.'

Hoe vaak hij geen plannen voor de herinrichting van gemeenten heeft getekend die door ambtenaren prachtig werden gevonden, maar helaas: 'politiek niet haalbaar'.

Op 22 maart 1992 plaatste u in het tijdschrift Archis een advertentie. 'Stedenbouwkundigen! Werkzaam als ambtenaar in de 700 gemeenten van Nederland, ook U die zich verstoep achter Grondzaken, ik ben ervan overtuigd dat ik beter ben dan jullie! Ik daag u uit voor een rechtstreeks ontwerpduel bij mij op de veranda in Eindhoven. Koffie gratis.'

'Jaha', zegt Körmeling, 'een geweldige actie.'

Draaiend Huis, Tilburg (2008). Beeld Peter Cox

Beeld Jasper Hofman

In de jaren nul van deze eeuw neemt zijn carrière een vlucht. In Park Valkenberg in Breda wordt zijn theehuis gebouwd: glas en staal, met op het dak in licht de woorden slagroom, spaghetti, kauwgom, soep. Op de boulevard in Scheveningen kwam zijn fietsenstalling Fiets&Stal, een gebouwtje dat lijkt op een vooroorlogs benzinstation. Met zijn Draaiend Huis op de rotonde in Tilburg vond hij gemeenteraadslid Hans Smolders tegenover zich. Smolders, in een vorig leven chauffeur van Pim Fortuyn, maakte zich kwaad: geld voor een huis waar niemand in woont, terwijl er voor jongeren niks gebouwd kon worden.

Het draaiende huis, zegt Körmeling, was zijn ode aan de doorzonwoning. 'Opel Record voor de deur, chroom, blink, glim. Veel glas, heldere ramen, kleur, feest, genieten van alles en nog wat. Terwijl nu: alles zit in de verdediging. Kijk maar naar de ramen in huizen en auto's, die worden steeds kleiner. En alles is tegenwoordig zwart.'

Eigenlijk jammer dat de hippiejaren al achter de rug waren toen u als architect begon.

'O nee hoor. Het is nu juist makkelijker dan ooit om iets goeds te verzinnen. Je hoeft maar het tegenovergestelde te bedenken van wat er gebouwd wordt, en het is al een miljoen keer beter. Happy Street was een totale hippiestad. Open, kleurrijk, alle functies in de stad - wonen, werken, verkeer - met elkaar vermengd, in plaats van uit elkaar getrokken. Want nu wordt er gewoond op woonerven, gewerkt in bedrijfsparken en winkelen doe je in stadscentra waar je met de auto niet meer kunt komen.'

Zo woont hij zelf: in een groot wit huis aan het Eindhovens Kanaal, op een hoek, met rondom ramen, en de veranda waarover hij het eerder had pal aan de straat. 'Iedereen kan er op. Als ik het dicht had gemaakt met glas, was het een verdedigingswerk geworden.'

Hij heeft zijn directe leefomgeving de laatste decennia zien veranderen. Eerst werd het kanaal versmald, met als gevolg dat de roeiers er hun boten niet meer keren. De weg, waar ooit voetgangers, fietsers en auto's in twee richtingen gebruik van maakten, 'nooit een ongeluk gebeurd', werd heringericht. En nu zijn er plannen voor het oude industrieterrein naast hem, de woontorens staan gepland in een ecologische zone. 'Dat mag helemaal niet. Daarmee overtreedt de gemeente kabinetsbeleid.'

Kunstwerk Hi Ha werd in 2002 aangekocht door het Van Abbemuseum in Eindhoven. Beeld
Peter Coe

Aan de overkant van waar u woont ligt het Campinaterrein, een industriegebied dat, net als Strijp S een aantal jaren geleden, ook een nieuwe bestemming krijgt. Bent u benaderd om mee te denken over de toekomst van dat gebied?

'Nee.'

Waarom niet?

'Misschien weten ze wat er dan zou komen. En dat willen ze niet.'

De bedoeling is dat er gewoon en gewerkt gaat worden. Wat zou u er het liefst zien?

'Een plek voor techniek. Waar je machines ziet draaien en de nieuwste vindingen echt ziet, dus niet alleen op een computer. Wat vroeger het Evoluon was: kijken in de toekomst. Maar dan: kijken wat er nu al is.'

Paviljoen in het park Middelheim, Antwerpen (2004). *Beeld: John Karmelieg*

Aan wie hebt u die plannen voorgelegd?

Hij pakt zijn computer erbij. 'Ik heb een paar jaar geleden Drollie de Designpoedel opgevoerd, in een getekende column in het Eindhovens Dagblad. Daar kon ik elke vier weken een idee spuien. Drollie had telkens plannen, dus ook een museum van techniek.'

Tweeëntwintig heeft hij er gepubliceerd. Hij laat een paar tekeningen zien. Op de ene staat 'Drollie vindt een stad ouderwets'. Drollie zit op een grote bulldozer die dwars door de Piazza heengaat, 'dat winkelcentrum in het centrum met z'n nepkolommen'.

Op de andere kijkt Drollie uit over de stad, een denkwolkje boven haar hoofd: 'Ruim leeg Eindhoven op, design de doorgaande stad.'

Eindhoven op zijn Körmelings, dat is een lineaire stad. 'Ik heb alle gebouwen achterelkaar gezet. Met een snelweg erdoor. Het snelle verkeer rijdt door, het langzame verkeer gaat overal langsheen of onderdoor. En boven het spoor zou ik parkeer-gelegenheid maken, want die ruimte is nu onbenut.'

Hij laat de column met Drollie op de bulldozer nog een keer zien en wijst op het bord met daarop de tekst 'This is where we shop, eat, drink, sleep.'

'Die borden stonden er echt, in de stad, in 2015. Citymarketing van de gemeente Eindhoven. Er staat niet eens het woord werken bij!'

Medaille voor de Thuisblijfheid (1994, actie voor Sanjevo). [Staat Foto-Club](#)

Wat voor reacties kreeg u op Drollie?

'Geen enkele. Helemaal niets.'

Eindhoven heeft een Architectuurcentrum...

'Ja, blijkbaar. Daar krijg ik nooit post van.'

**... en in 2016 organiseerden ze samen met het Van
Abbemuseum een lezingencyclus over de vraag: van wie is de
openbare ruimte. U stond niet op het lijstje sprekers. In een
verslag van de avonden werd u één keer genoemd, als
toehoorder uit de zaal. 'Rasontregelaar Körmeling'.**

'Is dat waar? Ik ben allesbehalve ontregelaar. Ik zorg er altijd voor dat alles zo soepel mogelijk verloopt.'

Tekst gaat verder onder de foto.

Breid Jeroen Holman

Vindt u het erg dat ze in Eindhoven niet bij u aankloppen als er moet worden nagedacht over stedelijke vernieuwing?

'Ach, erg. Ik heb in Shanghai mooie opdrachten, in Japan, Turkije. In Den Haag wordt op 10 oktober mijn Wereldkaart onthuld, op het dak van het Nationaal Archief. De wereld in rechte lijnen, gebaseerd op een aardrijkskundeboekje uit de jaren dertig. Europa is één vierkant, Amerika vier, Azië viereneenhalf, Afrika drie. Ik ben bezig met een voorstel voor het interieur van de entree van het nieuwe collectiegebouw van museum Boijmans Van Beuningen. En vlak bij Groningen, in Meerstad, bij de plek waar mijn Starthuisje staat, komt een nieuwe woonwijk en ik denk mee over hoe dat eruit moet komen te zien. Het ligt aan het water, ik zat te denken: waarom niet woningen bouwen als cruiseschepen, in staal, dan krijg je echt iets wat er heel mooi uitziet, een feest om in te wonen.'

Uit 1990 stamt zijn lijst van soorten kunst. Daar komen nog steeds nieuwe bij. De laat-maar-staan-en-laat-maar liggenkunst. De niet-over-de-streep-gakunst. De kijk-eens-wat-ik-allemaal-gelezen-hebkunst. De ik-zet-u-aan-het-denkenkunst. De ik-doe-iets-met-mensenkunst.

Wat bent u eigenlijk het meest, architect of kunstenaar?

'Dat loopt door elkaar. Als een plan goed is, is het kunst. En als het niet goed is, is het rommel.'

Als ik uw oeuvre langs die lat leg.

Meteen: 'Rommel heb ik niet gemaakt.'

Verbetering: in een eerdere versie van dit artikel werd geschreven dat Vlieland aan de overkant van Vierhuizen ligt. Dat moet Schiermonnikoog zijn.

CV JOHN KÖRMELING

- 1951** Op 1 januari geboren in Amsterdam
- 1981** Studeert af aan de Technische Hogeschool Eindhoven
- 1983** Tentoonstelling in De Appel, Amsterdam
- 1988** Eerste schets voor rechte Hollandweg, voorstel voor de kortste en breedste snelweg op het Amsterdamse Museumplein
- 1991** Uitrolbaar parkeerkleed
- 1994** Publicatie Een goed boek, oplage 1.000, met ontwerpen en schetsen
- 1998** Solotentoonstelling Museum De Pont
- 2008** Draaiend Huis, Tilburg
- 2010** Ontwerp Nederlands paviljoen Wereldtentoonstelling Shanghai
- 2013** Brug voor Piushaven, Tilburg
- 2016** Kunstwerk/uitkijkpunt Watchtower, Takamatsu, Japan
- 2016** Project The size of the sun, Cappadocië, Turkije
- 2017** De IJzeren Rijn, roze neonkunstwerk aan de Victoriabrug, Neerpelt, België

Körmeling won behalve de Rotterdam-Maaskantprijs voor Jonge Architecten ook de David Roëlprijs voor de beeldhouwkunst, de Witteveen+Bos Prijs voor Kunst + Techniek en de Wilhelminaring, oeuvreprijs voor beeldhouwers.

John Körmeling woont en werkt in Eindhoven, is getrouwd en heeft een dochter.